

«فرهخیختگان» یک پروندهٔ ویژه را بررسی می‌کند

معمای بدهی ۳میلیارد دلاری اشباح به شعب خارجی یک بانک

مهدی عبداللهی دبیرگروه اقتصاد

آخرین صورت مالی بانک صادرات که مر بوط به عملکرد سال مالی ۱۴۰۳ بوده، نکات قابل تأملی رانشان می‌دهد. براساس اطلاعات صورت مالی، شعب خارجی این بانک در سال گذشته نزدیک به ۲۱۰ همت مانده تسهیلات اعطایی داشته‌اند که بیش از ۹۶ درصد از آن در ردفیت تسهیلات غیرجاری و معوق است. نگاهی به وضعیت ۱۱ ساله صورت مالی این بانک نشان می‌دهد این اتفاق طی دو، سه سال اخیر رخ نداده و از اوایل دهه ۱۳۹۰ مهمان ویژه بانک صادرات بوده است.

اما تسهیلات غیرجاری چیست و چرا مهم است؟ شاخص تسهیلات غیرجاری یا مطالبات معوق (NPL)نسبت وام‌های غیرجاری را به کل وام‌های بانک نشان می‌دهد. نسبت NPL بالا به معنای ریسک اعتباری بیشتر و احتمال ضرر و زیان است. اما اثرات و پیامدهای تسهیلات غیرجاری یا مطالبات معوق بر خلاف بنگاه‌های اقتصادی، در بانک‌ها فقط در درون بنگاه خلاصه نمی‌شود. در نظام بانکی انباشت معوقات، از طرفی چالشی جدی برای مدیریت نقدینگی بانک‌ها محسوب شده و از طرف دیگر به سبب فشار بانک‌ها به بانک مرکزی برای تأمین نقدینگی، موجب افزایش پایه پولی می‌شوند. رشد فزاینده تسهیلات غیرجاری بانکی و افزایش سهم آن در قیاس با وام‌های پرداختی و همچنین افزایش سهم مطالبات مشکوک‌الوصول، تسهیلات غیرجاری را به یکی از تهدیدهای جدی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تبدیل می‌کند و حتی در سطح جامعه نیز، با قفل شدن منابع بانکی در دست یک عده خاص، منجر به شکاف طبقاتی و رشد آسانسوری افراد و گروه‌های برخوردار از رانت نیز می‌شود. همچنین، مطالبات غیرجاری به دلیل قفل کردن تسهیلات بانک‌ها در فرایندی خارج از این چرخه، عملاً بخشی از دارایی‌های بانک‌ها را از مدیریت اعتباری آن‌ها خارج کرده و توان اعتباردهی‌شان را کاهش می‌دهند. عوامل متعددی بر مطالبات غیرجاری بانک‌ها تأثیرگذارند که در یک جمع‌بندی کلی، تکالیف دولتی (تسهیلات تکلیفی)، بی‌ثباتی اقتصاد کلان و عوامل داخل بانک، سه عامل مهم افزایش تسهیلات غیرجاری بانک‌ها در ایرانند. وجود عواملی نظیر بی‌ثباتی‌های اقتصاد کلان، افزایش بی‌رویه وام‌دهی، دخالت سنگین دولت‌ها و نبود کنترل بر وام‌دهی‌های رابطه‌ای، همراه با نبود تطابق ارزی را می‌توان از مهم‌ترین دلایل پیدایش معوقات برشمرد.

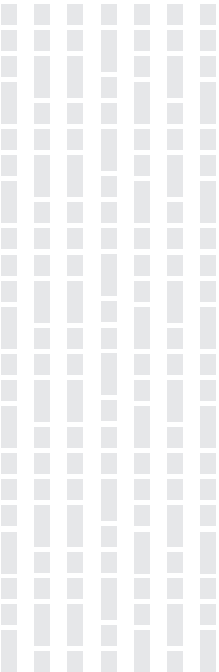
شنبه ۴ مرداد ۱۴۰۴

شماره ۴۴۶۷

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

مدیرمسئول:

محمدامین ایمانجانی

قائم‌مقام مدیرمسئول:

مسعود فروغی

سرمدبیر:

محمد زعیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱)۶۲۹۹۹۴۹۵

کدپستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ، پلین‌تر از جمهوری

روی‌مروی ساختمان بورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

مطالبات ۳میلیارد دلاری و ۸۷درصد مشکوک‌الوصول!

براساس صورت‌های مالی بانک صادرات، آخرین مانده تسهیلات شعب خارجی بانک صادرات در سسال ۱۴۰۳ به ۲۰۹ هزار و ۷۲۹ میلیارد تومان رسیده است. از این مقدار، تنها حدود ۷/۵ همت یا معادل ۳٫۶ درصد از آن جاری بوده و ۹۶/۴ درصد باقی غیرجاری است. قبل از اینکه در باره جزئیات این بدهی عظیم که بخش عمده آن سال‌هاست پرداخت نمی‌شود بحث کنیم، لازم به ذکر است که تسهیلات اعطایی بانک‌ها با توجه به عوامل زمان تاخیر پرداخت ششام‌ل ۱۰- تسهیلات جاری (حداکثر تا دو ماه از تاریخ سررسید یا تاریخ قطع پرداخت گذشته باشد) و ۲- تسهیلات غیرجاری، است. اما خود تسهیلات غیرجاری نیز در سه طبقه دسته‌بندی می‌شود که به الف- تسهیلات سررسید گذشته (بین دو تا ۶ ماه از تاریخ سررسید یا تاریخ قطع پرداخت گذشته باشد)، ب- تسهیلات معوق (بین ۶ تا ۱۸ ماه از تاریخ سررسید یا تاریخ قطع پرداخت گذشته باشد) و ج- تسهیلات مشکوک‌الوصول (بیش از ۱۸ ماه از تاریخ سررسید یا تاریخ قطع پرداخت گذشته باشد) تقسیم می‌شوند. امسا برگردیم به اعداد و ارقام، طبق اطلاعات صورت مالی بانک صادرات، در پایان سال ۱۴۰۳ از رقم نزدیک به ۲۱۰ همتی مانده تسهیلات شعب خارجی این بانک، بیش از ۲۰۲ همت غیرجاری و ۷/۵ همت جاری است. همچنین از ۲۰۲ همت تسهیلات غیرجاری نیز حدود ۷ همت (۳/۵ درصد) در طبقه سررسید گذشته، حدود ۱۸/۷ همت (۹/۲ درصد) در طبقه تسهیلات معوق و مهم‌تر از همه، ۱۷۶ هزار و ۵۲۳ میلیارد تومان (معادل بیش از ۸۷ درصد) در طبقه مشکوک‌الوصول قرار دارد.

با توجه به اینکه بانک صادرات اخیرا لیست تسهیلات کلان خرداده‌ام خود را با نرخ تسعیر ۶۸ هزار و ۱۲۰ تومان محاسبه کرده، مطالبات ۲۱۰ همتی این بانک با نرخ تسعیر فوق، معادل ۳ میلیارد و ۷۹ میلیون دلار و مطالبات غیرجاری ۲۰۲ همتی این بانک نیز معادل ۲ میلیارد و ۹۶۹ میلیون دلار خواهد بود. اعدادی که به ما می‌گوید در اقتصاد ایران که با انواع و اقسام گرفتاری‌ها در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی و محدودیت‌های ارزی روبه‌روست، این اعداد و ارقام بسیار مهم هستند. توجه داشته باشیم براساس گزارش بانک مرکزی ایران، در سال ۱۴۰۰ مجموع رقم سرمایه‌گذاری خارجی ایران ۸۸۴ میلیون دلار، سال ۱۳۹۹ حدود ۱/۴ میلیارد دلار و در سال ۱۳۹۸ حدود یک

میلیارد دلار بوده است. به عبارتی، تسهیلات بازنگشته بانک شعب خارجی بانک صادرات معادل ۳ سال جذب سرمایه‌گذاری خارجی ایران است.

زخم ۱۱ساله

نگاهی به صورت‌های مالی بانک صادرات اطلاعات قابل تأمل و البته تأسف‌باری را نشان می‌دهد. براساس این داده‌ها، عدم وصول تسهیلات شعب خارجی این بانک موضوع امروز و دیروز نیست و از سال ۱۳۹۳ که صورت‌های مالی این بانک در دسترس بوده، بخش عمده تسهیلات شعب خارجی بانک صادرات غیرجاری و حتی از همان زمان مشکوک‌الوصول بوده است. این داده‌ها نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۳ مجموع تسهیلات شعب خارجی صادرات حدود ۱۰/۲ همت بوده که ۵۵/۶ درصد از آن غیرجاری بوده است. در این سال حدود ۲ همت از تسهیلات در طبقه مشکوک‌الوصول قرار داشته‌اند. نکته جالب توجه اینکه، درحالی تسهیلات جاری بانک بین سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ از ۴/۵ همت به ۷/۵ همت رسیده (رشد ۱/۶ برابری) که در همین دوره کل تسهیلات ۲۱ برابر شده، تسهیلات غیرجاری ۳۶ برابر و تسهیلات مشکوک‌الوصول ۸۷ برابر شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد گرچه در دو یا سه سال اخیر تلاش‌هایی برای وصول مطالبات شعب خارجی بانک صادرات انجام شده و ارقامی نیز وصول شده است، اما پرواضح است این زخم ۱۱ ساله همچنان به قوت خود باقی بوده و برای وصول کل مطالبات (اگر به لحاظ حقوقی امکان‌پذیر باشد) یک اراده دولتی یا اراده فراتر از بانک صادرات نیاز است.

ابریده‌هکارانی که نامی از آنها نیست!

گفته شد که آخرین مانده تسهیلات خارجی بانک صادرات تا پایان سال ۱۴۰۳ حدود نزدیک به ۲۱۰ همت است که از این مقدار، بیش از ۲۰۲ همت غیرجاری بوده و نکته قابل تأمل اینکه از رقم مذکور، بیش از ۱۷۶ همت در طبقه مشکوک‌الوصول قرار دارد. تا اینجا ظاهرا همه چیز شفاف است اما باید بگویم اینجا دقیقا اول خط است و موضوع مهم‌تری که باید شفاف می‌شد، همچنان در صورت‌های مالی بانک صادرات و اطلاعات تسهیلات کلان این بانک کتمان می‌شود. به عبارتی، اینکه چه شرکت‌ها یا چه کسانی این تسهیلات را دریافت کرده‌اند، موضوعی است که فعلا پاسخی برای آنها نمی‌توان یافت.

وضعیت مطالبات شعب خارجی بانک صادرات از سال ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ – ارقام به میلیارد تومان

سال	تسهیلات جاری	تسهیلات غیرجاری			جمع کل (جاری + غیرجاری)	سهم غیرجاری- درصد	سهم مشکوک‌الوصول- درصد
		معوق	مشکوک‌الوصول	مجموع غیرجاری			
۱۳۹۳	۴,۵۲۸	۱۱۲	۲,۰۳۱	۵,۶۶۴	۱۰,۱۹۲	۵۵٫۶	۱۹٫۹
۱۳۹۴	۴,۶۲۸	۳۱۳	۲,۹۹۷	۶,۲۹۵	۱۰,۹۲۳	۵۷٫۶	۲۷٫۴
۱۳۹۵	۳,۱۰۶	۳۸۰	۴,۵۳۷	۹,۵۷۰	۱۲,۶۷۶	۷۵٫۵	۳۶٫۷
۱۳۹۶	۴,۰۳۹	۵۲۱	۷,۷۶۶	۱۳,۳۵۱	۱۷,۳۹۰	۷۶٫۸	۴۴٫۷
۱۳۹۷	۲,۵۶۰	۵	۱۵,۴۹۶	۲۴,۴۲۱	۲۷,۴۸۱	۹۰٫۷	۵۶٫۴
۱۳۹۸	۲,۲۵۸	۹	۲۵,۵۹۵	۳۰,۴۶۸	۳۲,۷۲۶	۹۳٫۱	۷۸٫۲
۱۳۹۹	۳,۱۱۳	۱۳	۴۵,۵۳۰	۵۲,۲۶۰	۵۵,۳۷۳	۹۴٫۴	۸۲٫۲
۱۴۰۰	۳,۲۴۰	۷	۶۱,۶۳۰	۶۵,۹۷۷	۶۹,۲۱۷	۹۵٫۳	۸۹
۱۴۰۱	۳,۳۵۴	۶۳۹	۷,۷۱۲	۶۴,۸۸۹	۷۶,۵۹۵	۹۵٫۶	۸۴٫۷
۱۴۰۲	۴,۱۹۵	۵,۷۱۸	۱۰,۶۵۴	۱۰۶,۱۰۰	۱۲۶,۶۶۷	۹۶٫۷	۸۳٫۸
۱۴۰۳	۷,۴۶۸	۷,۰۷۳	۱۸,۶۶۴	۲۰۲,۲۶۱	۲۰۹,۷۲۹	۹۶٫۴	۸۴٫۲

منبع: صورت‌های مالی بانک صادرات

«فرهخیختگان» دلایل کاهش ارزش صادرات زعفران با وجود رشد ۸۶ درصدی وزن صادرات را بررسی کرد

راز سقوط ۷۲ درصدی ارزآوری زعفران

یابند رحیمی خبرنگارگروه اقتصاد

طلای سرخ ایران از ران‌تر از همیشه در بازار جهانی معامله می‌شود؛ سقوط تاریخی قیمت صادراتی زعفران طی ۱۴ سال گذشته، حالا این محصول استراتژیک را از جایگاه «۳۰۰۰ دلاری» در سال ۱۳۹۰ به زیر ۹۰۰ دلار در سال‌های اخیر رسانده است. بررسی آمارهای رسمی نشان می‌دهد زعفران ایرانی، با وجود کیفیت ممتاز و سهم غالب در تولید جهانی، نه‌تنها سود اصلی را به واسطه‌ها واگذار کرده، بلکه حالا با قیمتی صادر می‌شود که حتی از نرخ فروش داخلی آن بسیار ارزان‌تر است؛ به‌طوری‌که قیمت داخلی این محصول حدود ۳۰۲ برابر قیمت صادراتی آن است. بر این اساس، علاوه بر اینکه کشورهایی همچون امارات، اسپانیا و چین همچنان نقش واسطه را در تجارت زعفران ایران ایفا می‌کنند، ارزش صادراتی این محصول نیز به‌واسطه دور زدن تحریم‌ها و همچنین شاید کم‌اظهاری صادرکنندگان، بسیار ناچیزتر از قیمت‌های داخلی آن است.

سقوط ارزآوری از ۳۰۰۰ دلار به زیر ۹۰۰ دلار

زعفران ایرانی، محصولی که سال‌ها به‌عنوان «طلای سرخ» ایران شناخته می‌شد و در سال ۱۳۹۰ هر کیلوگرم آن به قیمت حدود ۳ هزار دلار در بازارهای جهانی فروخته می‌شد، اکنون در سال ۱۴۰۴ به کمتر از ۹۰۰ دلار رسیده است. این کاهش شدید و تدریجی قیمت صادراتی طی بیش از یک دهه، نه‌تنها موجب نگرانی تولیدکنندگان و فعالان این صنعت شده، بلکه می‌تواند پیامدهای اقتصادی گسترده‌ای برای کشور به همراه داشته باشد. بررسی داده‌های رسمی نشان می‌دهد که پس از سال ۱۳۹۰، قیمت هر کیلوگرم زعفران صادراتی ایران روند نزولی ش‌شدیدی را تجربه کرده و در سال ۱۳۹۲ به اوج کاهش خود یعنی حدود ۸۶۹ دلار رسیده است.

۸۲ درصد زعفران ایرانی به کشورهای واسطه صادر می‌شود

بر اساس داده‌های تجاری سال ۱۴۰۲، نزدیک به ۸۲ درصد از صادرات رسمی زعفران ایران به چهار کشور اصلی امارات متحده عربی، اسپانیا، چین و افغانستان اختصاص یافته‌است. نکته مهم این است که این کشورها عمدتاً نقش واسطه در زنجیره تأمین زعفران را ایفا می‌کنند و مصرف‌کننده نهایی محسوب نمی‌شوند. برای نمونه، امارات متحده عربی بزرگ‌ترین خریدار رسمی زعفران ایران است، اما بخش عمده‌ای از این محصول پس از بسته‌بندی مجدد و تغییر برند، به بازارهای جهانی صادر می‌شود.

اسپانیا نیز با واردات بیش از ۴۰ میلیون دلار زعفران از ایران در سال ۲۰۲۳، صادرات رسمی خود را به بیش از ۵۰ میلیون دلار رسانده است.

فراز و نشیب‌های تولید زعفران در یک و نیم دهه

از سسوی دیگر، نوسانات تولید زعفران نیز به این روند افزوده است. آمارها حاکی از آن است که تولید زعفران ایران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ به‌طور کلی روندی صعودی داشته و در سال ۱۳۹۸ به اوج خود با تولید ۴۳۹ تن رسیده است. اما با شروع شیوع ویروس کرونا از اواخر سال ۱۳۹۸ و ادامه آن در سال ۱۳۹۹، این روند متوقف شد و تولید به ۴۳ تن کاهش یافت. در سال ۱۴۰۰ این افت شدیدتر شده و تولید به حدود ۲۳۶ تن سقوط کرد که نشان‌دهنده اثرات منفی همه‌گیری کرونا بر زنجیره تولید و صادرات زعفران است. هرچند سال ۱۴۰۱ با بهبود نسبی شرایط، تولید مجدداً به حدود ۳۹۳ تن بازگشت، اما در سال ۱۴۰۲ باز هم کاهش پیدا کرد و به حدود ۲۳۸ تن رسید.

ارزش زعفران صادراتی در کف تاریخی

ارزش کل صادرات زعفران ایران نیز تحت تأثیر این تغییرات، دچار نوسانات شدیدی شده است. در سال ۱۳۸۸، ارزش صادرات زعفران ایران حدود ۱۸۰ میلیون دلار بود که با افزایش تولید و تقاضا تا سال ۱۳۹۷ به بیش از ۲۵۰ میلیون دلار رسید. اما کاهش قیمت هر کیلوگرم باعث شد در سال‌های پس از آن، علی‌رغم افزایش وزن صادرات به حدود ۳۲۰ هزار کیلوگرم، ارزش دلاری به‌شدت کاهش یافته و قیمت هر کیلوگرم به کمتر از ۶۰۰ دلار برسد. این روند نزولی در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰، به دلایل متعددی از جمله نوسانات بازار جهانی، فشارهای اقتصادی داخلی، کاهش تقاضای بین‌المللی و محدودیت‌های ناشی از همه‌گیری کرونا اتفاق افتاد. پس از آن، قیمت صادراتی هر کیلوگرم زعفران از سال ۱۴۰۱ به بعد روند صعودی آرامی را طی کرد و به محدوده ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ دلار رسید، اما هنوز فاصله قابل توجهی با سطح قیمتی سال‌های اوج دارد. به‌عبارتی، ارزش صادرات زعفران، بدون در نظر گرفتن شرایط ویژه سال‌های آخر دهه نود و شیوع کرونا، در دو سال اخیر در کف تاریخی خود قرار دارد. بر اساس این آمارها، در حالی که وزن صادراتی زعفران ایرانی از ۱۱۳ تن در سال ۱۳۹۰ با رشد ۸۶ درصدی به ۲۱۰ تن در سال ۱۴۰۳ رسیده، ارزآوری این محصول از ۲۵۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۰ به کمتر از ۱۸۵ میلیون دلار کاهش یافته است. به نظر می‌رسد این اتفاق، یعنی کاهش ارزآوری به‌رغم افزایش وزنی صادرات، علاوه بر هزینه‌های دور زدن تحریم‌ها، ممکن است ناشی از کم‌اظهاری نیز باشد.

دلاری هر کیلوگرم زعفران در داخل ایران حدود ۲۸۶۹ دلار خواهد بود. اما آمارهای رسمی گمرک نشان می‌دهد که متوسط قیمت صادراتی هر کیلوگرم زعفران ایران در بهار سال ۱۴۰۴ فقط ۸۹۴ دلار بوده؛ رقمی که معادل حدود ۶۲ میلیون و ۳۱۱ هزار تومان است. به‌عبارتی، هر کیلوگرم زعفران ایرانی در داخل کشور ۳۰۲ برابر قیمت صادراتی آن است.

